

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt VI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO
1530.

44 VITA ET RES GESTAE

mentarios scilicet, Svvenckfeldianos & Anabaptistas. Quanquam sequentibus annis, etiam viuente adhuc Luthero, posteaquam cum Caluino cœpit habere cōsortium aliam mentem induit, & in hoc capite Sacramentariorum partibus accessit: qua de re infra suo loco dicemus.

CAPVT VI.

- I. *Confessio Lutherana Augustæ, Cæsari oblata, & per Catholicos confutata.*
- II. *Collatio inter Catholicos & Protestantés ibid. sed irrita.*
- III. *Melanchthonis maximus mœror & tristitia, eiusque origo.*
- IV. *Sententia Melanchthonis de iurisdictione Episcopis restituenda, &c. cum aliquot ep. ad diuersos.*
- V. *Lutheranorum querela contra Melanchth. cum literis spurcissimis Lutheri ad Spalatin.*

I.
Comitia
Augustæ.
*Vide auth.
cit. ad hunc
ann. in vita
Luth. locis
citat.
Melanch-
thon Augu-
stam comi-
tatur.*

FVIT, hoc anno 1530. Conuentus principum & Ordinum lōgè celeberrimus Augustæ Vindelicorum ad componendum in Germania religionis dissidium indictus, ad quē Ioannes Elector Saxonæ Melanchthonem secum adduxit, & præter hunc primi nominis aliquot Lutheranæ sectæ concionatores. Lutherum verò, ne Cæsarem grauius offenderet, in itinere Coburgi manere iussit, qui hæsit isthic in arce principis toto Comitiorum

tiorum tempore. Cæterum in his Comitij ANNO
Lutherani principes, & ciuitates quandam 1530.

Cæsari Confessionem obtulerunt nouitiæ re-
ligionis, quam abiecta maiorum fide, Luthe-
ri ductum secuti, non ita pridem susceperunt. Confessio
Cæsari of-
fertur.
Eam confessionem Lutherus Torgæ conce-
pit primum, vel delineauit potius in septen-
decim articulos distinctam; Melanchthon
verò postea mutato nonnihil articulorum
ordine, quibusdam etiam additis perpoliuit.

Factum hoc est Augustæ, priusquam Co-
mitiorum fieret initium; Nam Saxo cum suis Confessio-
nibus compi-
lator Me-
lanchtho.
maturius illuc venit, quam Cæsar, Ferdinā-
dus, & cæteri principes: Vnde Melanchthon
occasionem habuit, vt per otium paulò ali-
ter disponeret Lutheranæ confessionis arti-
culos, eosque fufius & accuratius pertracta-
ret. Quod dum fecit, fastidij nonnihil & mo-
lestiæ perferendum fuit, propterea, quod &
reliqui Lutherani tam principes quam ciui-
tatum moderatores suas confessiones in me-
dium proponerent, quæ Melanchthoni, dum
Confessionem adornaret offerendam Cæsari,
magno cum tædio perlegendæ fuerunt om-
nes, & ad censuram reuocandæ. Cùm enim
hæc Comitia per Cæsarem ad componendum
de religione dissidium indicta non ignora-
rent, singuli principes, & magistratus vrbiũ
concionatoribus suis in mandatis dederant,
vt doctrinæ summam per capita digestâ scri-
pto complecterentur. Hinc natæ sunt variæ
cōfessiones istæ, quas diximus, quæ Melanch-
thoni

thoni

ANNO
1530.

thoni non sine fastidio euoluendæ fuerunt mandatu principum, & vna quædam ex omnibus illis confarcinanda, quam Casari Protestantibus in his Comitibus obtulerunt.

*Camer. in
vit. Mel.
pag. 131.*

Fuit autem Melanchthonis consilium, ut hæc Confessio non Principum & ciuitatum, sed concionatorum nomine in publicum referretur: Id magis iudicabat decere, quandoquidem religionis doctrinæque profittendæ curam, & officium ad Ecclesiæ ministros potius aut Theologos pertinere, quam ad principes & politicos urbium magistratus arbitratur. Verum hoc non potuit obtineri, tum quod futurum existimaretur, ut principum nomen auctoritatem atque splendorem huic actioni conciliaret; tum verò quod principes & magistratus supremam Ecclesiæ curam, & potestatem constituendæ religionis, per concionatores concessam, usurpatamque hæctenus, eripi sibi nollent.

Cur Prin-
cipum no-
mine Con-
fessio obla-
ta?

Cæterum vniuersam huius rei gestæ seriem, tum quid porro post oblatam Confessionem inter Catholicos & Lutheranos in his comitijs actum sit de religione, commemoratū à nobis est prolixius in vita Lutheri, qui causam hæc, veluti suam vnius in Augustano theatro per principes sibi deuinctos, & concionatores suæ factionis tanquam emissarios egisse videtur. Huic ceu Mosi cuiusdam Lutherani scribunt Melanchthonem velut Aaronem alterum diuinitus adiunctum; qui non solus quidem, sed inter reliquos præcipuus ex parte

Melanch-
tho Aaroni
compara-
tus.

*Matthes. in
vita Luth.*

solus quidem, sed inter reliquos præcipuus ex parte

parte Lutheranorum, absente Lutero, totā actionis molem sustinuit. Habuit verò ad-
iunctos sibi Ioannem Brentium, Iustum Io-
nā, Georgium Spalatinū, Erardum Sneppiū,
Ioannem Agricola[m] Islebium: licet in ijs nō
multum habuit præsidiij; quemadmodum ip-
se queritur in litteris 27. Iul. de comuni
rerum statu scriptis ad Lutherum, qui solus,
vti diximus, actiones omnes ac cōsilia de re-
ligione moderabatur. Quod vt faceret, datis
ad eum litteris eodem mense petijt, priusquā
actionis de conciliandis dogmatibus fieret i-
nitium. Nos, inquit, hic soli, ac despecti infi-
nitis conflictamur periculis. Oro igitur te, vt
respicias vel nos, qui certè auctoritatem tuam
in maximis rebus sequimur, vel Rempub-
licam, & non recuses legere nostras litte-
ras, & respondere; tum vt gubernes nostras
actiones, tum vt consoleres nos.

Scriptit, vti diximus, Melanchthon Con-
fessionem ipsam; quam noluerunt tamen of-
ferre principes, Saxo cum primis, nisi recen-
sitam à Lutero, & ipsius calculo probatam.
Igitur Saxo Coburgum eam misit, adiunxit-
que litteras ad Lutherum; qui cū euoluisset
Confessionem hanc, nihil in ea mutandum
iudicauit; nisi quod in exemplari latino ad
decimum articulum Sacramentariorum cō-
demnationem adiecit, his verbis conceptam:
Et damnamus secus docentes. Alioquin of-
ferendam censuit, vti scripta erat per Me-
lanchthonem, verbo non mutato, testatus se
talem.

ANNO
1530.
Duces
Colloqui.

*In ep. Mel.
f. 14. & 21.*

Melancht.
moderator
actionis.

“
“
“
“
“
“

Confessio
Augustana
Luth. da-
tur exami-
nanda.

*Marbach.
in expl. ver.
Coena ca. 6.
fol. 549.*

“

ANNO
1530.

talem in scribendo lenitatem adhibere non potuisse.

Catholicis
Theologis
datur dis-
cutienda.

Dogma
Melanch-
thon. de
Euchari-
stia.

Confuta-
tio Catho-
licorum.

Protestan-
tes admo-
nentur de
abdicandis
erroribus.

Postquam lecta fuit in concessu Principum, ac deinde Cæsari porrecta Confessio, placuit eam Catholicis quibusdam Theologis examinandam dare, & qua pugnaret cum receptis Ecclesiæ dogmatibus confutandam. Hi fuerunt Ioannes Faber Viennensis Episcopus, Ioannes Eccius, Ioannes Cochläus, alijque nonnulli; qui quosdam illius articulos, velut Catholicæ doctrinæ conformes approbarunt: Inter quos præter primum de mysterio S. Trinitatis, & decimus fuit de Cæna domini: quem ijs verbis conceperat Melanchthon, vt in Eucharistiæ Sacramento non Christum modo verè præsentem esse, sed & substantiam panis ac vini in Christi Corpus & sanguinem conuerti profiteretur. Reliquos verò articulos, in quibus hæc Confessio à probatis Ecclesiæ Catholicæ dogmatibus in diuersum abit, breuiter & solidè confutarunt, opposito scripto non admodum prolixo, sed breui neruosoque; quod fundamenta continebat dogmatum Catholicorū, è scripturis sacris, Sanctorumq; Patrum monumentis, decretis Conciliorum, & perpetua nationum atque ætatum omnium consensione desumpta. Atque hoc scriptum Cæsaris & Catholicorum Ordinū iudicio prius approbatum, eorundem nomine tertio Augusti lectum fuit in confessu publico, vnaq; moniti Protestantes, vt abdicatis erroribus ad re-

ad reliquos Ordines se rursus adiungerēt, & ANNO
ad communionem reuerterentur orbis vni- 1530.
uersi Christiani, à quo secessionem fecerint,
ad sanctam maiorum fidem, cuius funda-
menta in hac confutatione ex verbo Dei sa-
crisque litteris solidè sint demonstrata. Lu-
therani verò confutationis huius exemplum
sibi dari postularunt: Quod Cæsar non ab-
nuit quidem; conditionem tamen adiecit per
Palatinum, vt Protestantes ipsi scriptum hoc
legerent, nec typis illud diuulgari pateren-
tur, nec describi per alios, sine Cæsaribus ipsius
permisso.

Petunt sibi
dari Con-
futationē.

Cum has condiciones illi recusarent, &
pertinaciter quidem, intercesserunt tandem
è principibus nonnulli, rogaruntque Cæsa-
rem, vt ipsius voluntate periculum sibi face-
re liceret, num quæ possit inueniri ratio cõ-
ponendi dissidij, quod Protestantes à reli-
quis Ordinibus diuulferat. Assensit, vt rem-
tentarent, Cæsar, qui desiderio sopiendi hu-
ius incendij totus ardebat. Igitur delecti
fuerunt ex Ordinum senatu septendecim,
qui cum Protestantibus agerent, iisque per-
suaderent quibus possent argumentis, vt,
positis opinionibus, quibus erant imbuti,
sefe denuò cum reliquis Ordinibus coniun-
gerent, & sponte sua redirent ad commu-
nionem illius fidei, quam à maioribus vtri-
que velut per manus traditam acceperant. Hac
de re suauiter & benignè cum Protestanti-
bus actum fuit à sexto Augusti vsque ad vn-
deci-

II.
Intercedi-
tur ab Or-
dinibus.

Delecti
Ordinum.

ANNO
1530.

Ioach.
Brandeb.
facundia.

Frustra a-
gunt.

Collocu-
torum or-
do minui-
tur.

Quinde-
cim arti-
culi conci-
liati.

decimum eiusdem mensis diem. Verba fe-
cit delectorum nomine Ioachimus Elector
Brandenburgicus, princeps, si facundiam spe-
ctes, cum summis oratoribus comparandus,
cui Melanchthon ipse Pericleam eloquen-
tiam tribuit. Quanquam verò delecti mul-
tum laborabant, ut qui secesserant prote-
stantes, ad reliquos se rursus adiungerent;
fecit tamen pertinacia istorum, quos Luthe-
rus totos fascinarat, ut irritus esset hic cona-
tus.

Quando igitur hoc non successit, alia viâ
tentandum hoc negotium nonnulli censue-
runt. Delecti ex vtraque parte septem; duo
nimirum principes cum totidem Iurecōsul-
tis, & tres Theologi, qui placidè conferrent
de dogmatibus, & articulos, de quibus alia
Catholicorum erat, quam Lutheranorū sen-
tentia, dexteritate quadam inter se concilia-
rent. In hoc congressu, qui verba faceret, à
Catholicis Eccius designatus fuit, à Luthe-
ranis Melanchthon. Deinde cœptum est a-
gi decimosexto Augusti: Et initia quidem
latis auspicata videbantur; quanquam exitus
actionis asperior fuit & durior, quam
ex ingressu futurum æstimâris. Principio,
dum alij aliorum verba benignè interpre-
tantur, ita successit conciliandi studium,
ut ex articulis Augustanæ Confessionis v-
no & viginti, qui ad fidem pertinent, quin-
decim vtriusque partis assensu conciliati vi-
derentur. Nec vnquam Lutherani post
hanc

hanc actionem tam propè ad sententiam ANN^o
 Catholicorum in dogmatibus accesserunt, 1530.
 quam in hoc septenorum Colloquio factum
 accepimus. Quanquam sub finem, vbi
 ventum est ad vltimam Confessionis par-
 tem de abusibus, actio nonnihil incruidit,
 animis vtrinque zelo quodam feruescenti-
 bus.

Cæterùm vt de reliquis etiam articulis
 expeditior esset agendi ratio, visum fuit è
 re futurum, si collocutorum numerus in
 arctum denuò contraheretur. Itaque duo
 principes & totidem Theologi vtriusque
 partis ab actione fuerunt submoti, vt è sep-
 tenis collocutoribus terni modo remane-
 rent. E Catholicis Eccius, & duo Iurecon-
 sulti, è Lutheranis Melanchthon cum duo-
 bus itidem Iureconsultis. Hi vigesimo secun-
 do Augusti nouæ actionis fecerunt initium;
 in qua nihil amplius alij ab alijs impetra-
 runt, quam vtriq̃ue concesserant pridem,
 cùm septeni colloquerentur. Atque hæc po-
 strema fuit actio, quæ tandem post multam
 altercationem exeunte Augusto finem ha-
 buit.

Collocu-
 torum nu-
 merus ite-
 rum con-
 trahitur.

*Chytr. in
 hist. Aug.
 Conf. f. 282.*

In vanitima
 laborant.

Cæterùm Melanchthon, cuius vitam
 scribimus, ab initio Comitiorum, impri-
 mis verò sub illud tempus, quo Cæsari Con-
 fessio Protestantium oblata est, tristis ad-
 modum fuit, adeoque consternatus, vt in-
 gentem animi merorem assiduis penè lacry-
 mis, & mœstis sermonibus inter suos testa-

Melancti-
 mæror.

*Chytr. in
 hist. Aug.
 Conf. f. 72.
 75. 133.*

ANNO
1530.
Luth. mo-
netur de
consolâdo
Melancht.

*Chytr. in
hist. Aug.
Conf. f. 138.*

*In ep. Mel.
fol. 21.*

Brentius
itidē lacry-
matur.

*Chytr. in
hist. Aug.
Confess. f. 73*
Luth. iola-
tur Me-
lanchth.

*Chytr. in
hist. f. 136.*

tum faceret. Quâ de re Ionas Lutherum non
semel per litteras admonuit, rogans admo-
dum, vt Melanchthonem animo deiectum,
datis frequenter litteris erigat, cuius ma-
iorem esse tristitiam scribit, quam vt socio-
rum consolationibus sustentari possit. Nec
ipse Melanchthon hanc animi perturba-
tionem ad Lutherum dissimulauit, vt lit-
teræ quædam testantur, quas id temporis
scripsit. Ad huc, inquit, is status fuit no-
strarum rerum, vt magnam partem tem-
poris in lacrymis hic consumpserimus.
Hæc Melanchthon vigesimo sexto Iunij,
cùm pridie oblata esset Protestantium Con-
fessio. Paulò post mense Iulio ad Luthe-
rum scribens, epistolam his verbis ordi-
tur: Versamur hic in miserrimis curis, &
planè perpetuis lacrymis. Quin & exem-
plo suo deiecit aliorum animos, Brentij
cum primis, quem plorando & ipsum plo-
rantem fecit, vt epistola testatur, quam
25. Iunij scriptam in hunc modum conclu-
dit: Brentius assidebat hæc scribenti, &
quidem lacrymans. Is iubet tibi ascribi sa-
lutem.
Fecit autem Lutherus, quod à Iona mo-
nitus fuit, & Melanchthonem frequentio-
ribus litteris erigere conatus est; sed surdo
narravit fabulam; quemadmodum in epi-
stola quadam 30. Iunij scripta, velut expo-
stulabundus eidem obijcit. Hunc verò sum-
mum animi mœrorem & admirabilem tri-
sttiam

stitionem verisimile est non aliunde, quam ex difficili conscientiae lucta provenisse. Videbat, quo zelo ferueret Catholicae religionis Caesar pijsimus, & quanto sopienti huius incendij desiderio accensus esset. Nouerat contra summam Lutheri pertinaciam & obstinationem, quem sciebat eo ingenio esse, vt Catholicis nihil prorsus concedendum existimaret. Iam verò si foedum hoc religionis dissidium in his Comitijs non componeretur, tristes videbat procellas, & ingentem rerum omnium perturbationem imminere. Hinc ille tantus angor, & insignis perplexitas Melanchthonis animum occupauit; quam procul dubio non parum auxit cogitatio de medijs componendi dissidij, cum ipse testimonio conscientiae victus, priusquam ventum est ad actionem de conciliandis dogmatibus, pacis studio Catholicis aliquanto plus concedendum iudicaret, quam socios & Lutherum velle nouerat: quod inter collegas minimè dissimulauit. Vnde in Collegio vel synedrio Lutheranorum exorta fuit contentio, reliquis facilitatem eius & molliem improbantibus: Qua de re Ioanas Lutherum secretò velut in aurem admonuit, cum historiam oblatæ Confessionis perscriberet. D. Philippus, inquit, optimo animo in hac causa cautè & pedetentim ambulat, & quamplurima cupit posthabere publicæ paci. Et proximè de

ANNO
1530.
Causæ tristitiæ & perplexitatis Melanchthonis.

Querelæ
Lutherano-
rum super
molliem
Melanchth.

*Chytr. in
hist. Conf.
fol. 74.*

ANNO
1530.

Imperio & iurisdictione episcoporum rixati sumus : quod apud te sic susurro.

” Hæc Ionas ad Lutherum sub finem Iunii Confessione iam oblata , cùm in Confessorio Lutheranorum deliberaretur , quibus in rebus cedendum esset Catholicis, quibus non esset cedendum. Ibi Melanchthon episcopis iurisdictionem censuit restituendam , & alia quædam concedenda pacis studio : quod cum cæteris vehementer displiceret , orta est , quam diximus , inter Lutheranos contentio. Neque verò cessit Melanchthon , sed in sententia perstitit immotus , quod quidem ad iurisdictionem attinet ; uti paulò post dicemus. Atque ea res , mense Julio , frequentioribus in consultatione rixis occasionem dedisse videtur. Quod cum Luthero innotuisset , litteras ad Melanchthonem exaratas tertio Augusti , quibus ad quæstionem quandam respondet de traditionibus , hoc sarcasmo claudit : Noua hic nulla ; nisi quod Augustæ Cæsari noua domus ædificatur , ut multis annis in Germaniâ commoretur : Deinde , quod sint inter nostros Augustæ , Philippum , Ionam , & totum Collegium magnæ turbæ. Vale , ex eremo.

Melancht.
de iurisdictione restituendâ opinio.

Chytr. in
hist. Confess.
fol. 170.
Luth. ridiculus.

IV.

Melancht.
firmus in
opinione

Post, ubi ventum ad colloquium , in quo de conciliandis dogmatibus inter delectos utriusque partis actum fuit , Melanchthon conscientia genijque sui ductum secutus , auctoritatem in Sacerdotes & Ecclesiæ ministros,

stros , adeoque iurisdictionem ecclesiasticam episcopis omnino restituendam iudicavit. Qua de re in scripto quodam à delectis Lutheranorum, ad vigesimum Augusti Catholicis oblato, hæc verba leguntur : Semper iurisdictionem & potestatem episcopalem pro nostra parte conseruare studemus, manifestis tamen abusibus non probatis. Curabitur autem vt debita obedientia episcopis exhibeatur & conseruetur , nempè, vt parochi & prædicatores nostri Ordinarijs locorum præsententur : Item si presbyter excessum reprehensione dignum admitterit , eum Ordinario vi episcopalis potestatis, sine vlllo impedimento corrigere licebit : Item ecclesiastica iurisdictione Episcoporum in causis , quæ ad forum ecclesiasticum pertinent , non impedietur : Item Episcopalis excommunicatio in causis ad Ecclesiasticam iurisdictionem pertinentibus non impedietur , si iuxta sacram scripturam exerceatur. Hæc Melanchthon in responsione ad media concordie per Catholicos proposita. Fluctuabat & in alijs quibusdam capitibus , veluti Catholicis assensurus ; præsertim cum de Missa priuata , de Canone, de communione alterius speciei, de confessione delictorum, de cœlibatu, de votis , de ceremonijs ecclesiasticis disceptaretur ; Quanquam Lutherum nouerat ijs de rebus nihil concessurum. Consenserat ille quidem in hanc ecclesiastici iuris restitutionem :

ANNO

1530.

de iurisdictione restituendâ.

Chyt. in hist. Confes. fol. 264.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Dogmata in quibus Melanchth. dubius.

ANNO
1530.
Luth. in-
cōstantia.

Consilium
Melancht.
in restitu-
tionem iu-
risdictio-
nis.

Luth. me-
tus & tre-
pidatio.

quemadmodum Melanchthon in litteris ad Camerarium scribit, & ad Hieronymum Ebnerum, Reipubl. Norinbergensis Consulem: At postea, cū omnes in ipsum concionatores insurgerent, resiliit ab instituto, atque omnia pacis consilia turbavit. Melanchthon verò, quod in hoc genere semel largitus erat, non reuocauit; tametsi quominus succederet ipsius consilium, importunis Lutheranorum clamoribus impeditum fuit. Alioquin si reddita fuisset Episcopis insolidum iurisdictio, Lutherani quodam Ecclesiasticæ hierarchiæ nexu certis conditionibus adhæsissent Ecclesiæ Romanæ, forsitan ad Bohemorum instar, qui sacerdotes habent à Catholicis Episcopis ordinatos. Huc sanè spectasse Melanchthonis consilium, nec ipsi Lutherani diffitentur. Cū enim hac de re fama spargeretur, mirum quanta continuò fuerit inter eos exorta trepidatio, quantus metus. Nec aliter hoc factum acceperunt zelotæ quidam, quam si defecisset ad Catholicos Melanchthon, vel hostibus arcem euangelij, Romanoque Pontifici prodidisset. Testantur hoc epistolæ quædam ab ijs scriptæ de hoc negotio, quos Melanchthon habuit inter coniunctissimos. Hi summum præ se dolorem ferebant, quod eò prolapsus esset nimio pacis studio, ut abiectum pridem Pontificiæ dominationis iugum (sic loquebantur isti) euangelicorum ceruicibus imponere denuò conaretur:

Quæ

Quæ res si succederet, actū esse de Euangelio clamitabant.

Inter eos verò, quibus Melanchthon arctissimæ necessitudinis vinculo iunctus erat, Ioachimus Camerarius, vel ex primis habebatur; quem Vincentius quidam Obsopæus datis litteris rogauit enixè, vt quæ multorum sermonibus ferebantur de Melanchthonis & cæterorum mollitie in concedendis ijs, quæ minimè oportuerit, certius exploraret. Aiūt omninò, inquit, Obsopæus iste, si conductus quantâ ipse voluisset pecuniâ à Papa esset, nunquam illius dominationem melius potuisset asserere. Vocant quidam Achitophe-
lica consilia: alij, qui modestiores sunt, Eras-
mica: vt ego puto, propria illius. Nemo e-
nim aliter sentit, quam illum contrà omni-
um voluntatem, reclamantibus etiam aper-
tè quibusdam fortioribus, tamen obtinere,
quod voluerit, & conditiones proferre.

Hæc ille Camerarius, perlectis litteris, Ioannem Agricolam Islebium interpellan-
dum censuit, qui Melanchthoni in Augusta-
nis deliberationibus inter cæteros adiun-
ctus erat. Hunc igitur summoperè rogat, ad-
eoque obtestatur transmissis Obsopæi litte-
ris, quas epistolæ suæ inclusit, vt se de toto
hoc negotio faciat certiolem, & quid huius
actum sit, vel concessum aduersarijs in Au-
gustano congressu, verè sine fuco perscribat.
Scripserat eadem de re iam antè Sacranus
quidam ad Melanchthonem, & durius cum

ANNO

1530.

Camera-
rius Me-
lanchthoni
coniun-
ctissimus.
*Chyt. in
hist. Confes.
fol. 308.
Cam. in vit.
Lut. pag. 135
Obsopæi de
Melanch.
litteræ.*

*Fol. 307.
Camerarij
ad Agricol.
de hoc scri-
ptum.*

*Fol. 304.
Itē Sacrani
ad Mel.*

ANNO 1530. eo expostulauerat, nouâ quadam vsus & inu-
 fitata verborum asperitate. Cum itaque re-
 ferret Illebius, quid à Camerario rogatus es-
 set, vnaque litteras ipsius ostenderet, & Ob-
 sopæanas inuolutas, respondendum putauit
 homini sui amantissimo, & quid rei esset, li-
 beriore calamo perscribendum.

Fol. 305.

Melancht.
 Camerario
 acta Collo-
 quij perscri-
 bit.

Dedit igitur ad Camerarium litteras Me-
 lanchthon ipse pridie Calend. Septemb. cum
 postrema collocutorum actio iam esset abso-
 luta, quibus omnia quæ acta fuerant in Co-
 mitijs, communicato cum ijs cōsilio, peracta
 scribit, qui simul adhibiti fuerint ad hæc ne-
 gotia: Nec ullos tum quidem hac de re fuis-
 se sermones; quos primum natos ait, post-
 quam patefactum sit, quid Episcopis conce-
 datur. Hoc, inquit, malè habet scilicet quos-
 dam immoderatiores, restitui πολιτείαν Ec-
 clesiasticam: hoc interpretantur restitutio-
 nem dominationis Pontificiæ. Non ignoro,
 cur tantū abhorreant ab hoc consilio. Aegrè
 patiuntur ciuitates reduci in vrbes, illâ Epi-
 scoporum dominationē. Et sapiunt: sed quo
 ore eripiemus eis, si nobis permiserint do-
 ctrinam? Quid? quod omnia, quæ largiti su-
 mus, habent huiusmodi exceptiones, vt hoc
 metquam, ne Episcopi existiment, offerri ῥή-
 ματα ἀνιἀλφίτων. Sed quid potuimus aliud?
 Quanquam vt ego, quod sentio dicam: Vti-
 nam, vtinam possim non quidem domina-
 tionem confirmare, sed administrationem
 restituere Episcoporum? Video enim, qua-
 lem

lem simus habituri Ecclesiam, dissolutâ po- ANNO
 litiâ Ecclesiasticâ. Video postea multo in- 1530.
 tolerabiliorem futuram tyrannidem, quam
 antea vnquam fuit. Adhuc nihil adhuc con-
 cessimus aduersarijs, præter ea, quæ Luthe-
 rus censuit reddenda, re bene & diligenter
 deliberata ante conuentum. Neque ego non
 additurus eram aliquid, quasi auctarium pu-
 blicæ pacis causâ. Hæc Melanchthon ad Ca-
 merarium vltimo Augusti.

Melancht.
 ad Luth.
 epistola.
Chyt. in hist.
Conf. f. 306.

Postridie verò, Calend. Septemb. inquam,
 epistolium scripsit ad Lutherum, quo finem
 postremo colloquio tandem impositum si-
 gnificat. Inter cætera, Non credis, inquit,
 quanto in odio sim Noricis, & nescio qui-
 bus alijs, propter restitutam Episcopis iuris-
 dictionem: Ita de suo regno, non de Euan-
 gelio dimicant socij nostri. Et quidem ad
 Noricos quod attinet (sic vocat Norinber-
 genses) ij dolenter admodum tulerunt & in-
 dignè, quod eâ prouectus esset Melanch-
 thon, vt ministerium Lutheranum, & pasto-
 res, quos vocant euangelicos, Episcoporum
 iurisdictioni rursus subijceret. Itaque cum
 scriptum illud perlegissent, quod 20. August.
 Lutheranorum nomine Catholicis oblatum
 diximus, re cum concionatoribus delibera-
 tâ censuram scripserunt, quæ confestim Au-
 gustam missa fuit ad Protestantes. In eâ ve-
 rò punctim respondent ad omnia, quæ Me-
 lanchthon, contra quam ipsi faciendum iu-
 dicabant, studio concordia largitus erat.

Noriber-
 gensiū indi-
 gnatio ob
 Melancht.
 mollitiem.

Ibid. fo. 297

Eorum cen-
 sura adiun-
 cta Confes-
 sioni.

Ea

ANNO
1530.
Summa
censura.

De iurisdic-
tione gra-
uis quiri-
tatio.

Melanch-
thon cona-
tur placare
Noriber-
genes.
*Chyt. in hist.
Confess. fol.
309. 310.*

Ea ferè sunt : De religiosis vtriusque sexus in diuino cultu, & Catholicæ religionis exercitio, non turbandis : De tribus pœnitentiæ partibus agnoscendis : De Eucharistia non exhibendâ, nisi ijs, qui contriti sint, & delicta per confessionem prius expiarint : de ieiunijs, quadragesimâ, alijsq̃ue ceremonijs in cultu diuino restituendis : De festis Sanctorum, & Litanijs Catholicis in diebus rogationum instaurandis : tum illud, quod postremo loco ponunt, de iurisdictione Catholicis Episcopis in Ecclesiæ Lutheranae ministros restituenda : Quæ omnia velut Euangelio repugnantia simul, & semel improbant ; Imprimis de iurisdictione grauius quiritantur, quam Episcopis hoc scripto multo ampliorem permissam esse dicunt, quam vnquam ausi fuerint hætenus optare ; imò ampliorem, quam habuerint vnquam. Ac si vnicus hic articulus valere debeat & subsistere, nullam aiunt excogitari potuisse subtiliorem & compendiosiore viam, breui temporis spatio, Euangelium penitus delendi.

Melanchthon vbi Norinbergenses moderatione suâ, quam ἐπιείκεια appellare consuevit, grauius offensos intelligeret, vt eos sibi redderet placatiores, suggessit Erasmo cuidam Ebnero, Hieronymi Ebneri, Consulis Norinbergensis filio, qui per id tempus Augustæ morabatur, vt de negotio hoc scriberet ad parentem, & causam explicaret plenius,

nius, quibus ipse permotus hanc concordia^{ANN} ANNO
 viam ingressus esset. Ne verò aberraret Eb- 1530.
 nerus iunior, ipse Melanchthon epistolam Scribit ad
 composuit, quam alter descriptam misit ad eosdem.
 parentem consulem. Scis, inquit, institutum “
 esse colloquium de dirimendis controuersijs “
 religionis. Mitto igitur tibi vtriusque partis “
 scripta, ex quibus historiam eius colloquij “
 magnâ ex parte cognosces: Videbis etiam, “
 quantum aduersarij nostri putauerint con- “
 cedendum esse. Et his consilijs scio Philip- “
 pum vsu esse, non tam metu periculi ac “
 publici motus, quam quod perpetuò ita sen- “
 sit, prodesse ad posteritatem, ne dissoluatur “
 prorsus Ecclesiastica politia. Et habet hu- “
 ius opinionis suæ non solum rationes ma- “
 gnas, sed & grauissimos autores. Paulò post: ^{Causæ in-}
 Quare miror, tam iniquos de eo sermones ^{uehendæ}
 spargi apud vos, quod parùm constanter de- ^{iurisdictione}
 fenderit has partes, & quod gratiam apud ad-
 uersarios inire cupiat. Iterum: Ignosci debet “
 his, qui videntur esse cupidiores pacis: Et “
 tamen Philippus etiam alijs rationibus mo- “
 uetur, quare restitutam Episcoporum auto- “
 ritatem velit. Etiam si omnia tranquilla e- “
 runt, tamen mira dissipatio erit Ecclesiarum “
 ad posteritatem, nisi iterum iam coniun- “
 gantur, & habeant certos Episcopos, qui co- “
 gantur diligentius curare Ecclesias, quâ olim “
 curauerunt. Hæc Ebnerus iunior, vel Me- “
 lanchthon verius sub Ebneri laruâ ad Con- “
 sulem Norinbergensem. Fuit hoc sub initium
 Septem-

ANNO 1530. Septembris, cum soluto iam colloquio de pace politicâ inter Catholicos & Protestantes vsq; ad tēpus Cōcilij variè, disceptaretur.

Scribit ad Camerariū de iurisdictione.

Ibid. fo. 309

Me!anchthon interim denuò litteras dedit ad Camerarium suum quinto Septembris, in quibus, Ego, inquit, optimo animo semper putavi ista concedenda esse. Quo iure enim licebit nobis dissoluere *ἡ ἐκκλησιαστικὴν* ecclesiasticam, si Episcopi nobis concedant illa, quæ æquum est eos concedere? Et vt liceat, certè non expedit. Semper ita sensit ipse Lutherus, quem nulla de causâ quidam, vt video, amant, nisi quia beneficio eius sentiunt se Episcopos excussisse, & adeptos libertatem minimè vtilem ad posteritatem. Qualis enim, cedo, futurus est status ad posteros in Ecclesiâ, si omnes veteres mores sint aboliti, si nulli certè sint prælides? Hæc tenus Melanchthon.

V.

Luthera-
norū que-
relæ apud
Lutherum.
*Chyt. in
hist. Confes.
fol. 311.*

Lutheri re-
sponso.

Cū igitur Lutherani passim intelligerent, prorsus ita se habere, quæ de iurisdictione Catholicis Episcopis restitutâ spargebantur, Septembri mēse Lutherū, velut vnicū libertatis Euangelicæ vindicem, in hoc cōmuni periculo tragicis clamoribus interpellarunt, quiritates rem esse desperatam; Melanchthonē & cæteros omnia prodidisse publicæ tranquillitatis gratiâ; iamq; ab illis plus periculi, quâ ab aduersarijs impendere; & maius fore negotiū in his cōpescendis, quâ in repellēdis hostibus. Hęc & id genus alia, cū Lutherō per quosdam magni nominis importunè fatis &

per-

pertinaciter obijcerentur, in hæc verba tan- ANNO
dem ille prorupit: Si res ad eum modū se ha- 1530.

bet, certè diabolus insignem dissipationē in-
ter nos ipsos fecit. Igitur importunitate suo-
rū & violentiâ superatus, litteras dedit tandē,
non ad Melanchthonem, cuius vnus culpâ Eius ad Io-
proditam Euangelij causam omnes vocife- nã litteræ.

rabantur, sed ad Ionam, 20. Sept. scriptas; in
quibus tonitrua, fulgura, tragicosq; clamores
multorum ad se deferri scribit de rebus cō-
munibus, quasi aduersarijs omnia concedan-
tur, & res Euangelica in magnum sit discrimen adducta. Itaq; quid acciderit in hoc ge-
nere, num quid amplius sit concessum, quam
postremis litteris perscripserant, postulat
edoceri. Quia verò frequentiores rixas in-
ter Melanchthonem, cæterosq; fuisse no-
uerat, ad concordiam eos cohortatur. Vide-
te, inquit, ne id cōmittatis, vt inter nos ipsos
schisma oriatur. Et paulò post: Non scribo
hæc, quod opiner vos quicquam cōmissuros
esse: Sed violentia penè plus quã tragica lit-
terarū, quibus me nostri flagellant, cogit etiã
tutissima timere. Deinceps & ego aduersa-
rijs ne p'lo quidē cedam. Demum, Sed satis
est, inquit. Ego penè rūpor irâ & indignatio-
ne. Oro autem, vt abruptâ actione, desinatis
cū illis agere, vt cedatis. Hactenus Lutherus.

Documentum actionis postulat.
Ibid. fol. 311.

Luth. ne-
mini cedit.

Jurisdic-
tio
verbis non
re restituta

Cæterū frustra fuit panicus ille terror Lu-
theranorū, & summa cōsternatio, quã metus
incussit Ecclesiasticæ iurisdictionis. Ea enim
verbo quidē, & voto Melanchthonis Episcopis
restitu-

ANNO
1530.

restituta fuit; reipsâ nunquam fuit restituta: cum integra fieri non posset omnium dogmatum conciliatio, & Protestantes à quibusdam etiam per Melanchthonem concessis capitibus resilirent; idque ad arbitrium Lutheri, à quo rerum omnium momenta pendebant. Interim, quia scriptum illud erat Lutherano in manibus Catholicorum, in quo Melanchthon de sociorum, imo & Letheri consensu iurisdictionem restituit Episcopis, vti suprâ diximus; difficultas enata fuit, quomodo ab eo, quod deliberatò concesserant Lutherani, saluo honore, vel sine leuitatis notâ referrent pedem. Quâ de re cum valde solliciti essent Ionas, Spalatinus, alijque qui Melanchthonem contrâ genium erant secuti, quod is Lutheri non conscio tantum, sed & iubente iurisdictionem Episcopis concedi diceret; Lutherus datis ad Spalatinum litteris hortatur, vt sint animo præsentem; inuenturum se rationem, vt ex ijs difficultatibus eos expediat. Esto, inquit, aliquid manifestè (quod non facietis Christo fauente) contra Euangelium concesseritis, & ità in faccum aliquem, aquilam istam (Melanchthonem) concluderint: Veniet, ne dubita, veniet Lutherus, hanc aquilam liberaturus magnificè: Ita viuit Christus, hoc verum est. Quare nolite timere, victores iam violentiæ, ab istis bullis insidiarum: Vt res ceciderit, fortes estote, & viriliter agite.

Ibid. f. 287.

Iam & Catholici vicissim Lutheranis
com-

communionem vtriusq; speciei certis condi- ANNO
 tionibus indulgendam censuerant; idque per 1530.
 Pontificem; quã de re Legatum Apostolicã Catholi-
 Sedis dixerant interpellandũ. De quo capite corũ inten-
 Lutherus Spalatino respondet in hunc mo- tio de com-
 dũ: Porrò, inquit, in isto articulo, in quo pe- munione
 titur, vt à Legato & Papã postulemus nobis vtriusque
 concedi, quã nobis permittere velint, obse- speciei.
 cro te, vt Ambsdorfficè respondeas in aliquẽ Ibid. f. 296.
 angulum: Vt Pontifex & Legatus ipsius lin- “
 gua setan nobis detergant. Germanicè nates Spurcicies
 dixit, in uersis litteris; de qua scurruli ac tur- Lutheri.
 pissimã phrasi veniam peto: Non mea hæc
 est, sed Lutheri spurcicies: cui hoc genus ser-
 mo familiaris admodum fuit. Quod verò se
 scribit aquilam rupto sacco liberaturum, id
 fecit Lutherus, dum iracundiã præceps acti-
 onem abrumpi iussit: qua in re mādato ipsius
 partuerunt. Ita factum est, vt Saxo, re infectã
 tandem ad vigesimum tertium Septemb. cum
 omni comitatu discederet.

Atq; hæc quidem breuiter commemorare
 placuit, de Melanchthonis actionibus, pro se-
 ctã Lutheranã susceptis, in Augustano Con-
 uentu: In quo tamen multum laborauit, vt
 Lutheri causam tueretur, & per integram
 æstatem ex Maio ad Septembrem vsque ma-
 gnas molestias, sollicitudines, curas, imò &
 summos angores sustinuit, nihil aliud tamen
 ab ijs, pro quibus velut in acie sudabat, quam
 obloquia, calumnias, detractionem, odium,
 inuidiamque reportauit.

e

CA-

Protestan-
 tes re infe-
 ctã disce-
 dunt.